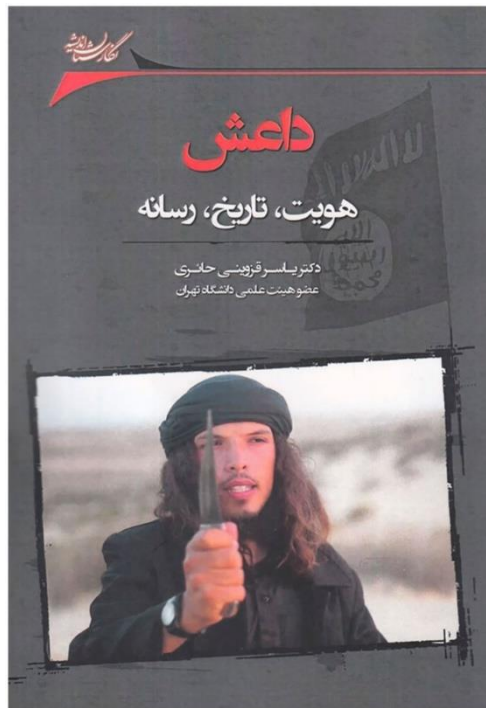

پژوهش در تاریخ، سال دهم، شماره ۲۷ و ۲۸، بهار و تابستان ۱۳۹۹

یادداشت:

معرفی کتاب: **داعش؛ هویت، تاریخ، رسانه**

تألیف: دکتر یاسر قزوینی حائری

ناشر: نگارستان اندیشه، چاپ اول، ۱۳۹۷

مهسا اسدیان^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۲۲

مدتی در صدر اخبار تنها گزارش عملیات

گروهی به نام داعش شنیده می‌شد؛ اقداماتی که بیشتر قربانیان آن شهروندان شهرها بودند. در این میان، تحلیل و تفسیرهای زیادی از این اقدامات می‌شد. گاهی تحلیل‌ها وحشت را گسترده‌تر می‌کرد و گاهی سعی در عادی‌سازی داشت. برخی سنگ بنای تشکیل چنین گروهی را سیاست کشوری قدرتمند می‌دانستند، برخی آن را با گروه‌های مختلف تروریستی یا گروه‌هایی با خوانش مشابه از اسلام یکی می‌دانستند. اما روزی که فدیریکا موگرینی، نماینده عالی اتحادیه اروپا در سیاست خارجی و امور امنیتی، بعد از شنیدن حادثه مارس ۲۰۱۶ در بروکسل، میان دوربین‌های خبرنگاران اشک ریخت، دیگر پرده از ترس و وحشت گسترده جهانیان از وجود داعش افتاد.

^۱. کارشناس ارشد تاریخ، گرایش مطالعات خلیج فارس، دانشگاه تهران، mahsa.asadiyan5@gmail.com

همه، از جمله دانشجویان علاقه‌مند به مسائل منطقه، اخبار مربوطه را رصد می‌کردند. به درخواست همین دانشجویان، جلساتی با محوریت هویت و رسانه داعش و یا تحلیل آزادسازی موصل در گروه تاریخ دانشگاه تهران برگزار شد. در این جلسات، یاسر قزوینی حائری، عضو هیئت علمی دانشگاه تهران و یکی از متخصصین جهان عرب معاصر که خود مدت‌ها به پژوهش و بررسی علمی در این باره مشغول بود، پیچیدگی مسئله را برای مخاطبان روشن کرد و با جزئی‌نگری، تفسیری متفاوت از روایات پیشین ارائه داد. این جزئی‌نگری حاصل تسلط کامل بر زبان، جهان‌بینی و اقدامات داعش می‌تواند باشد.

در سومین اثر تألیفی دکتر قزوینی با نام *داعش؛ هویت، تاریخ، رسانه*، نویسنده هسته اصلی داعش را مسئله هویت می‌داند؛ مسئله‌ای که در میان عوامل جدا از هم نهفته است. این موضوع را از شکل‌گیری هویت‌های مدرن و ایجاد دولت-ملت‌های جدید در منطقه غرب آسیا پس از جنگ اول جهانی و شکل‌گیری مرزهای جدید، تا ایجاد هویت‌های مجازی و حتی تأثیر بازی‌های رایانه‌ای می‌توان ردیابی کرد. نویسنده معتقد است سایر رشته‌های علوم انسانی هر کدام سهمی در فهم بهتر داعش دارند. از جمله آن می‌توان به فلسفه هنر اشاره کرد؛ چرا که از نقاط قوت داعش، تصاویر سینمایی و مسحورکننده‌ای است که به مخاطب ارائه می‌دهد و هنر سینمایی را به چالش می‌کشاند. در مقدمه کتاب، به مواجهه‌های گوناگون با مسئله داعش اشاره شده است. اما راهی که خود آن را برگزیده است متفاوت از سایرین می‌نماید. این اثر از رهگذر آثار تولیدشده و منتشرشده توسط خود گروه داعش به تحلیل مسائل می‌پردازد. به نظر نویسنده، بدون توجه به منابع تولیدی داعش نمی‌توان تحلیل درستی ارائه داد؛ امری که بیشتر آثاری که در این زمینه نوشته شده‌اند از آن رنج می‌برند. از همین رو، در فهرست منابع و مآخذ انتهای کتاب، می‌توانیم علاوه بر کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها و مطبوعات، به فهرست فیلم‌ها و فایل‌های صوتی و بیانیه‌های تولید داعش نیز دست یابیم.

کتاب، پس از مقدمه، شامل شش سرفصل اصلی است: از محمدبن عبدالوهاب تا ابوبکر البغدادی، داعش و پیرامون، گفتمان داعش، خوارج العصر، اختلافات درونی داعش و داعش و رسانه؛ که هر کدام به تبیین بخشی مهم از این گروه می‌پردازند.

سخن پایانی معطوف به این نکته است که گروه داعش، با وجود از دست دادن سرزمین‌های خود، در واقع تنها به یک دوره قبل از تمکین خود بازگشته است و گویی پتانسیل ایدئولوژیک این مسئله وجود دارد تا، با ایجاد بحرانی در منطقه، همچون سال ۲۰۱۱، بروز و ظهور مجدد داشته باشد. البته اینکه آنها چقدر در این امر موفق باشند به مسائل مختلف بستگی دارد. قزوینی تأکید دارد که پرونده داعش بسته نشده است؛ چرا که هنوز سؤال‌های گوناگونی وجود دارد که باید پاسخ داده شوند، سؤال‌هایی که بیشتر آنها پیرامون مسئله هویت یک داعشی می‌چرخند.